

Nr 117

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående riktlinjer för ordnande av utbildningen av lärare i vissa yrkesämnen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 246 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1960, föreslagit riksdagen att till Överstyrelsen för yrkesutbildning: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 3 716 600 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t i samma proposition under åttonde huvudtiteln, punkten 267, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen för budgetåret 1960/61 beräkna ett förslagsanslag av 3 915 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 90, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 26 februari 1960, föreslagit riksdagen att dels

a) godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för utbyggnad och organisation av utbildningen av lärare i yrkesämnen för industri och hantverk samt handel,

b) godkänna av departementschefen angivna grunder för den under a) avsedda lärarutbildningens utformning och innehåll,

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar och utfärda de övriga föreskrifter, som föranledes av vad som under a) och b) föreslagits,

dels ock för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa

a) till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen ett reservationsanslag av 1 873 000 kronor,

b) till Ersättning till deltagare i vissa kurser för lärarutbildning ett förslagsanslag av 2 042 000 kronor.

I samband med propositionen nr 90 har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Åman* och *Sundin* (I: 589) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i *Kårby m. fl.* (II: 735), i vilka hemställts,

att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 90 måtte besluta om sådana bestämmelser för intagning i pedagogiska kurser att den teoretiska grundutbildningen för yrkeslärare kommer att motsvara den undervisning som meddelas på 9 g-linjen och att elever med ingenjörsexamen från statsunderstödda tekniska skolor kan erhålla utbildning till lärare i tekniska och yrkesteoretiska ämnen.

I den mån redogörelse i det följande icke lämnas för innehållet i propositionen får utskottet hänvisa till densamma.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena får utskottet hänvisa till motionen II: 735.

Utskottet kommer att i ett första avsnitt i sammandrag redovisa propositionen nr 90 angående riktlinjer för ordnande av utbildningen av lärare i vissa yrkesämnen samt anslag för budgetåret 1960/61 till denna utbildningsverksamhet ävensom utskottets ställningstaganden till propositionen jämte de förutnämnda motionerna.

I ett andra avsnitt kommer därefter att redovisas det inledningsvis berörda anslaget till Överstyrelsen för yrkesutbildning: Avlöningar.

1:o) Riktlinjer för ordnande av utbildningen i vissa yrkesämnen samt anslag för budgetåret 1960/61 till denna utbildningsverksamhet. Sedan i propositionen inledningsvis omnämnts att 1955 års sakkunniga för yrkesutbildningens centrala ledning och viss lärarutbildning i februari 1959 avlämnat betänkandet Utbildning av lärare i yrkesämnen för industri och hantverk samt handel (SOU 1959: 8), över vilket betänkande yttranden avgivits av ett stort antal myndigheter och organisationer, har därefter redovisats *de sakkunnigas förslag i huvuddrag* (s. 5—7). Denna redovisning torde här få återgivas.

I betänkandet behandlas, som av dess titelrubrik framgår, utbildningen av lärare för industriens och hantverkets samt handelns områden. Utbildningen av lärare i jordbruks- och skogsbruksämnen och lärare för hjälpklass- eller särklassundervisning på yrkesutbildningens områden ävensom fortbildningen och vidareutbildningen av lärare i yrkesämnen avser de sakkunniga att upptaga till behandling i ett kommande betänkande.

De sakkunniga använder för alla slag av här ifrågakommande lärarkategorier den sammanfattande beteckningen *lärare i yrkesämnen*. Dessa indelas i två huvudkategorier, nämligen dels *yrkeslärare*, varmed avses lärare, som undervisar i yrkesarbete med tillhörande yrkesteori, dels *ämneslärare i yrkesämnen* varmed avses lärare med uppgift främst att undervisa

i yrkesteoretiska ämnen. Av ämneslärare i yrkesämnen räknar de sakkunniga med två kategorier, dels *lärare i tekniska ämnen, matematik, fysik och kemi*, dels *handelslärare*.

Nuvarande utbildning av lärare i yrkesämnen är enligt de sakkunnigas mening behäftad med åtskilliga brister. De sakkunniga framlägger därför förslag, som syftar till att främja rekryteringen av sådana lärare, att förbättra lärarutbildningens innehåll, att öka den årliga utbildningskapaciteten samt att ge lärarutbildningen permanenta lokal- och personalresurser.

Rekryteringen och utbildningen av lärare i yrkesämnen ses av de sakkunniga mot bakgrund av såväl den förestående övergången till obligatorisk enhetsskola med förberedande yrkesutbildning som den pågående snabba utbyggnaden av yrkesskolväsendet. De sakkunniga, som betonar det starka intresset inom landstingen, kommunerna och näringslivet för en utvidgad och förbättrad yrkesutbildning och det allt närmare samarbetet mellan de olika intressenterna på detta område, framhåller, att det mot nämnda bakgrund framstår som nödvändigt, att frågan om rekrytering och utbildning av lärare i yrkesämnen löses med det snaraste.

Övergången till obligatorisk enhetsskola i hela riket och härav följande behov av lärare i yrkesämnen ställer enligt de sakkunnigas uppfattning särskilda krav på en anpassning av lärarutbildningen till den förberedande yrkesutbildningens villkor. Som en i detta sammanhang framträdande fråga framhålles planläggningen av den yrkespraktik, som av 9 y-elever fullgöres inom näringslivet och samordningen av denna yrkespraktik med den yrkesteoretiska utbildningen. De sakkunniga finner att för dessa uppgifter behov föreligger av en ny kategori av lärare, vilken benämnes branschlärare.

För att underlätta rekryteringen av lärare i yrkesämnen förordar de sakkunniga vissa förändringar av kraven för inträde vid lärarutbildningskurserna. De sakkunniga vill därmed öppna nya reguljära vägar för rekryteringen av ifrågavarande lärarkategorier. I syfte att främja rekryteringen förordas vidare vissa förbättringar av den till lärarkandidaterna utgående ersättningen under utbildningstiden. I samma syfte föreslås ytterligare dels vissa ändringar i fråga om möjligheterna att inrätta lärartjänster, dels inplacering i det statliga lönesystemet av sådana lärartjänster, som hittills icke varit statligt reglerade.

Beträffande utbildningens uppläggning föreslår de sakkunniga vissa förändringar, innebärande förlängning av vissa kurser och omläggning av studieängan. Vad gäller utbildningens innehåll framlägges förslag till nya tim- och kursplaner samt anvisningar till dessa. I anslutning härtill anför de sakkunniga vissa allmänna synpunkter på utbildningens bedrivande. För tillgodoseende av det omfattande och mångskiftande behovet av tim-

lärare föreslås anordnandet av en rad kortare och längre kurser av olika typer.

Till grund för de sakkunnigas förslag till utbyggnad och organisation av lärarutbildningen ligger vissa beräkningar rörande det framtida behovet av lärare i yrkesämnen. Detta behov har beräknats på grundval av elevantalets sannolika utveckling samt dess fördelning på olika skolformer och utbildningslinjer. I vad gäller handelsgymnasier och tekniska läroverk har lärarbehovet framräknats utifrån antaganden om den framtida utbyggnaden av dessa skolformer. På basis av de gjorda beräkningarna föreslår de sakkunniga en årlig utbildning av totalt 486 nya lärare för heltidstjänst. Motsvarande siffra för innevarande läsår ligger vid omkring 290 lärare. Enär lärarbehovet kan förväntas kulminera under 1960-talets första hälft och avtaga under dess senare hälft föreslås utbildningsorganisationen uppbyggd på ett sådant sätt att en anpassning efter förändringar i lärarbehovet möjliggöres.

En avgörande svaghet i den nuvarande lärarutbildningen är enligt de sakkunnigas mening den tillfälliga och provisoriska karaktären hos de anordningar — det gäller såväl i fråga om lokaler som personal — som vidtagits för denna utbildning. Sålunda bedrivs utbildningen helt och hållet med anlitage av föreläsare, handledare m. fl. för vilka medverkan i utbildningen är en bisyssla. För utbildningen särskilt avsedda lokaler saknas helt. Detta leder till stora svårigheter vid uppgörandet av arbetsanordningar för kurserna; planmässigheten blir stundom mindre god och arbetsbelastningen ojämn för kursdeltagarna. Arbetsdagen blir därjämte ofta synnerligen splittrad. De sakkunniga påpekar vidare, att tillfälligheten i lärarkrafternas engagemang leder till en ogynnsam omsättning av anlitate föreläsare och handledare, varav i sin tur följer bristande förtroget hos dessa med den ifrågavarande utbildningens förhållanden och problemställningar. Med hänsyn till dessa omständigheter och mot bakgrund av den erforderliga utbyggnaden av lärarutbildningen finner de sakkunniga nödvändigt, att denna utbildning förses med stadigvarande resurser i fråga om såväl lokaler som lärare. De sakkunniga föreslår sålunda upprättandet av dels ett till Stor-Stockholm förlagt lärarinstitut med intern övningsskola, dels fyra andra lärarutbildningsanstalter, förlagda till skilda orter i landet och upprättade i anslutning till yrkesutbildningsväsendet på dessa orter. Lärarinstitutet skall utöver sin lärarutbildande funktion fylla väsentliga uppgifter på den yrkespedagogiska forskningens område. Till lärarutbildningen föreslås knutna ett antal fast anställda lektorer samt viss vid lärarinstitutet fast anställd personal. Härutöver erforderlig lärarpersonal förutsättes bli engagerad på samma sätt som för närvarande.

De årliga kostnaderna för den föreslagna utbildningen, inklusive undervisningen av cirka 350 elever vid den föreslagna statliga övningsskolan,

beräknas av de sakkunniga till cirka 6,2 miljoner kronor, innebärande en merkostnad i förhållande till de innevarande budgetår härför anslagna medlen med närmare 3,5 miljoner kronor.

Remissmyndigheterna har enligt propositionen i stort sett givit uttryck för en positiv syn på betänkandet och med tillfredsställelse hälsat de förslag till utbyggnad och fastare organisation av lärarutbildningen, som där framlägges. Man har framhållit, att den stora bristen på utbildade lärare i yrkesämnen gör en snabb utbyggnad av lärarutbildningen nödvändig, och det har varit en allmänt omfattad mening att de sakkunnigas förslag måste förverkligas snarast möjligt.

De sakkunnigas förslag har emellertid inte gått fria från kritik i enskildheter. Remissmyndigheternas intresse har främst koncentrerat sig kring frågorna rörande erforderliga kvalifikationer för blivande lärare, utbildningens innehåll samt dess geografiska förläggning. Föremål för stort intresse men även delade meningar har de sakkunnigas förslag om inrättande av ett fullständigt lärarinstitut i Stor-Stockholm varit. Detsamma gäller förslaget om en ny lärarkategori, branschlärare, som tillsammans med olika befattningshavare skulle planlägga och följa den inom näringslivet bedrivna yrkesutbildningen för 9 y-eleverna.

I ett stort antal yttranden har också frågan om fortbildningen av lärare upptagits till behandling. Det har framhållits, att denna fråga, som i förevarande sammanhang icke behandlats av de sakkunniga, vore av största betydelse och att den måste beaktas vid planläggningen av lärarutbildningen.

Departementschefen anför för sin del såsom en allmän inledning bland annat följande.

»Ett framträdande drag i utbildningsväsendets utveckling under 1950-talet har varit den snabba expansionen på yrkesutbildningens område. Till belysning härav må erinras om att den utvecklingstakt man räknade med, då beslut om utbyggnad av utbildningskapaciteten på detta område fattades vid 1955 års riksdag, var en fördubbling av kapaciteten under tjuguarperioden 1950—1970. Detta program har redan överträffats, och det är i dag angeläget att kapaciteten ytterligare utbygges. Utvecklingen kan också åskådliggöras genom en återblick på de belopp som under perioden 1949/50—1959/60 anvisats på riksstaten för yrkesutbildningen. Om man begränsar sig till de tre viktigaste utgiftsändamålen, bidrag till centrala och lokala yrkesskolor samt yrkesskolbyggnader — det sistnämnda bidraget tillkom från och med budgetåret 1955/56 — finner man, att anslagssumman stigit från 11,3 miljoner 1949/50 till 25,3 miljoner 1954/55 och 105,8 miljoner 1959/60. I årets statsverksproposition har summan för dessa tre utgiftsändamål upptagits med 141 miljoner kronor; därav till byggnads-

bidrag 40 miljoner. De statliga utgifterna har således under perioden ungefär tiodubblats.

En liknande utveckling, ehuru ej lika markerad, pågår också på högre utbildningsstadier. Sålunda är en utbyggnad av handelsgymnasierna och de tekniska gymnasierna samt därmed jämförliga skolformer en mycket angelägen uppgift och ett synnerligen viktigt led i den nuvarande gymnasieplaneringen.

Utbyggnaden av yrkesutbildningsväsendet har krävt mycket betydande insatser såväl i fråga om lokaler, inventarier och undervisningsmateriel som i fråga om utbildning av lärare för verksamheten. Utvecklingen har inte heller kunnat försiggå utan avsevärda svårigheter i dessa avseenden, och det torde inte kunna bestridas att svårigheterna emellanåt varit av sådan omfattning, att det trots alla ansträngningar inte alltid gått att hålla utbildningen på en önskvärd nivå. Det kanske svåraste hindret härvidlag har varit bristen på i pedagogiskt och fackligt avseende tillräckligt utbildade lärare. Åtgärder har också vidtagits i syfte att söka häva denna brist. Anslagen till lärarutbildningskurser har höjts, ersättningen till lärarkandidater under pågående utbildning har förbättrats och nya rekryteringsvägar har försöksvis prövats. Ehuru viss förbättring med avseende på tillskottet av nya lärare härigenom kunnat uppnås eller kan förväntas, kvarstår likväl det förhållandet, att yrkesutbildningens lärarresurser inte svarar mot föreliggande behov och ej heller emot den kapacitet, vartill dess resurser i övrigt utbygges.

Flera omständigheter talar för att den föreliggande bristsituationen kommer att allvarligt förvärras, om ej motåtgärder vidtages. En sådan utveckling hotar framför allt genom det förändrade läge som inträder, allt eftersom enhetsskolan införes i landet. Detta kräver i första hand en mycket kraftig ökning av antalet lärare i yrkesämnen men också en viss förändring av lärarnas kvalifikationer med hänsyn till enhetsskolans särskilda behov. De sakkunniga, som haft att behandla yrkesutbildningens hela lärarbehov, har också beaktat spørsmålet speciellt från denna synpunkt. Härutöver måste man emellertid vid behovsbedömningen räkna med en fortsatt utbyggnad av det egentliga yrkesskolväsendet och fackgymnasierna, med hänsyn bland annat till att de stora årskullarna under den första hälften av 1960-talet inträder i den ålder, då yrkesutbildning skall tillhandahållas dem.

Mot bakgrunden av här nämnda förhållanden har de sakkunniga föreslagit åtgärder, syftande till en såväl kvalitativ som kvantitativ förstärkning av lärarutbildningen på yrkesutbildningens område.

Jag finner det också för egen del nödvändigt, att denna lärarutbildning med det snaraste får en kvalitet och omfattning, som fyller de anspråk som

nu ställes i dessa hänseenden. De sakkunnigas förslag synes mig i väsentliga delar ägnade att kunna läggas till grund för vissa åtgärder i detta syfte.

I åtskilliga avseenden, särskilt i vad gäller utbildningens närmare innehåll, är de framlagda förslagen inte av den art, att de påkallar beslut av Kungl. Maj:t eller riksdagen.

Som jag nyss framhöll, kommer det förestående införandet av enhetskola såsom obligatorisk skola i hela landet att medföra en starkt stigande efterfrågan på lärare i yrkesämnen, utbildade med särskilt beaktande av denna skolas behov. Emellertid måste givetvis hänsyn också tagas till den mer specialiserade utbildningens behov, oavsett om denna bedrivs inom yrkesskola eller företagsskola. Vidare får naturligtvis den omständigheten, att de sakkunniga uppskjutit behandlingen av vissa lärarkategoriernas utbildningsfrågor till ett kommande betänkande, inte föranleda, att man nu bortser från det utbildningsbehov, som kan föreligga för lärare tillhörande sådana kategorier. Jag har redan här velat framhålla detta för att göra klart, att hänsyn av denna art bör tagas vid detaljutformningen av lärarutbildningen och realiserandet i övrigt av de förslag, som i detta sammanhang kommer att framläggas.

När det gäller uppläggningsen av lärarutbildningskurser och uttagningen av deltagare i dessa bör naturligtvis såväl näringslivets som enhetsskolans och yrkesskolans behov av lärare beaktas. På grund av utbildningsverksamhetens begränsning till ett relativt litet antal kurser, vilka måste bedrivas med ett tämligen stort antal deltagare i varje kurs, kan det emellertid bli svårt att vid kursernas uppläggning särskilt beakta fåtaligt representerade lärargruppernas utbildningsbehov. Om så visar sig möjligt bör dock viss hänsyn till sådana speciella lärargrupper tagas exempelvis genom att den praktiska lärarutbildningen förlägges till lämplig företagsskola eller inbyggd skola. En annan möjlighet kan vara branschvis anordnade kompletteringskurser för sådana lärarkategorier, som ej kunnat få sina speciella utbildningsbehov tillgodosedda vid de grundläggande, längre pedagogiska kurserna. Det synes mig för övrigt kunna förutsättas, att branschorganisationerna — i överensstämmelse med det intresse som för näringslivets del föreligger för ifrågavarande lärarutbildning — inte blott åtager sig viss bevakning av lärarbehovet inom respektive branschområden utan också på andra sätt, såsom medansvariga för en aktiv arbetsmarknadspolitik, medverkar till en ökad och förbättrad lärarutbildning samt att ytterligare samarbete mellan skolmyndigheter och branschorganisationer på detta område kommer till stånd. Självklart bör ett sådant samarbete på allt sätt underlättas från de statliga myndigheternas sida.»

De viktigaste av departementschefen förordade åtgärderna i anslutning till de sakkunnigas betänkande om yrkeslärarutbildningen är sammanfatt-

ningsvis följande. Den utbildningskapacitet de sakkunniga förordat göres till riktpunkt för utbyggnaden av utbildningen i den takt ökningen av resurserna för ändamålet medger. De sakkunnigas förslag rörande utbildningens utformning och innehåll lägges till grund för den fortsatta verksamheten på området. Redan för nästa budgetår ökas antalet längre utbildningskurser för blivande yrkeslärare från för närvarande sju till åtta. Den teoretiska utbildningen för dessa lärare förlänges med tre veckor. Den nuvarande ersättningen i form av dagtraktamenten à 14 eller i vissa fall 8 kronor till yrkeslärare under den första terminen höjes till 1 020 kronor för månad med verkan från och med det kommande budgetåret. Fortsatta undersökningar skall bedrivas beträffande den lämpligaste formen för uppriktande av ett statligt lärarinstitut samt rörande den lämpligaste lokaliseringen av utbildningsverksamheten. I avvaktan på en mera långsiktig lösning av lokalfrågorna bör redan under nästa verksamhetsår vissa förbättringar ske genom statlig förhyrning. Från och med nästa budgetår inrättas fyra tjänster för lektorer i pedagogik och psykologi, vilka närmast under överstyrelsen för yrkesutbildning skall ägna sig åt ledningen och utformningen av utbildningsverksamheten. Kostnadsökningen för de åtgärder som bör vidtagas under nästa budgetår kan beräknas till sammanlagt 853 000 kronor varav 752 000 kronor hänför sig till de båda anslagen till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen och till Ersättning till deltagare i vissa kurser för lärarutbildning samt 101 000 kronor beräknats i statsverkspropositionen under avlöningsanslaget till överstyrelsen för yrkesutbildning.

För *enskildheterna* i de sakkunnigas förslag, remissyttrandena samt departementschefens ställningstaganden torde i allt väsentligt få hänvisas till propositionen nr 90, s. 16—66 samt 73—82. Detsamma gäller även redovisningen av reservationsanslaget till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen och förslagsanslaget till Ersättning till deltagare i vissa kurser för lärarutbildning (se propositionen s. 68—70 samt 83—85). Blott i några fall kommer i det följande att redovisas vissa särskilda detaljer i förslagen.

Vad först beträffar förslaget om tillskapande av en ny lärarkategori, *branschlärare*, anser sig departementschefen böra biträda detsamma på så sätt att han tillstyrker, att möjligheter beredes yrkeslärare att anställas för i stort sett de arbetsuppgifter som enligt de sakkunnigas förslag skulle tillkomma branschlärare.

Beslut om inrättande av dylika yrkeslärartjänster bör enligt departementschefens förslag få fattas av skolöverstyrelsen respektive överstyrelsen för yrkesutbildning. Sådant beslut bör föregås av samråd med vederbörande kommun och företrädare för den bransch, som beröres av den ifrågasatta utbildningen. Det statsbidragsgrundande årslönebeloppet bör, framhåller departementschefen, tills vidare fastställas av de nyssnämnda

överstyrelserna i samråd, varvid högst 1 ½ veckotimme torde få tillgodoräknas för varje elev, som fullgör huvudparten av sin förberedande yrkesutbildning genom yrkesarbete inom näringslivet.

De sakkunnigas förslag till *inträdeskrav* för blivande *yrkeslärare* biträder departementschefen i huvudsak. Som allmänbildningskrav bör således enligt honom gälla godkänt avgångsbetyg från enhetsskola eller, övergångsvis, folkskola. Utöver praktik av i huvudsak föreslagen omfattning — minst sju års praktiskt arbete i yrket — bör sökande enligt departementschefen besitta ett visst mått av yrkesteoritiska kunskaper. Några för vissa yrkeslärarkategorier mera speciella inträdeskrav bör enligt departementschefens mening inte fixeras. De särskilda krav, som kan behöva uppställas för bestridande av vissa slag av lärartjänster, torde i stället enligt honom få aktualiseras vid tjänsternas tillsättande och beaktas vid valet mellan olika sökande. Departementschefen biträder emellertid de sakkunnigas förslag, att slöjdlärare och redan utbildad och behörig yrkeslärare skall kunna få möjlighet att genom komplettering förvärva behörighet till tjänst som lärare på allmänpraktisk verkstad.

Vad angår de *kvalifikationskrav*, som bör gälla för blivande *lärare i tekniska ämnen m. m.* innebär de sakkunnigas förslag enligt redogörelsen i propositionen bland annat följande.

De sakkunniga finner sig böra räkna med åtminstone tre alternativ för den tekniska utbildningen, nämligen teknisk högskola, tekniskt gymnasium och teknisk fackskola. I enlighet härmed föreslås att de pedagogiska utbildningskurserna för ingenjörer öppnas och delvis tillrättalägges även för högskoleingenjörer.

I fråga om *fordringarna för inträde* till kurserna konstaterar de sakkunniga, att särskilt kravet på två praktikår i industrien *efter* avlagd ingenjörsexamen utgjort ett hinder för många. Utgående från sin principiella uppfattning att klar åtskillnad bör göras mellan praktikfordringar för å ena sidan tillträde till kursen och å andra sidan för behörighet till viss lärartjänst förordar de sakkunniga vissa modifikationer i gällande krav på praktik före lärarutbildningen. Den praktiktid i näringslivet, som ovillkorligen bör fordras för tillträde till lärarkurs, uppskattar de sakkunniga till två år *före eller efter* ingenjörsexamen. Praktiken bör vara kvalificerad, d. v. s. ligga inom verksamhetsområden, som har anknytning till lärarkandidatens framtida undervisning. Härjämte förordar de sakkunniga att nuvarande krav på minst 4 terminers lärarpraktik, omfattande minst halvtidstjänstgöring, borttages. Ett bibehållande härav skulle nämligen medföra, att undervisning i tekniska ämnen i viss omfattning regelmässigt komme att bestridas av utbildade lärare.

I gengäld finner de sakkunniga anledning, åtminstone i fråga om gymnasie- och fackskoleingenjörer, att överväga krav på kvalificerade examensbetyg i sådana ämnen, som motsvarar vederbörande lärarkandidats kom-

mande undervisningsämne. Att på förhand fixera några detaljbestämmelser i detta hänseende anser de sakkunniga dock vara olämpligt. Den närmare bedömningen av vilka betygskrav som skall uppställas anses, åtminstone till en början, böra tillkomma tillsynsmyndigheten. Beträffande ingenjörer, som examinerats från vissa fackskolelinjer, anses erfarenheten tala för att krav på komplettering av kunskaperna i matematik bör uppställas.

De sakkunniga förutsätter, att en civilingenjör efter genomgång av föreslagen lärarkurs skall anses ha förvärvat den för behörighet som adjunkt vid realskola eller försöksskola erforderliga pedagogiska erfarenheten. Enär civilingenjören i stor utsträckning torde kunna tillerkännas adjunktskompetens i matematik och fysik eller kemi finner de sakkunniga gällande möjlighet för Kungl. Maj:t att i varje särskilt fall medge inräknande av högst $\frac{2}{3}$ tekniska ämnen i lärartjänst i läroämnena på försöksskolans högstadium tills vidare vara tillräcklig. Civilingenjörer torde enligt de sakkunnigas mening endast i begränsad omfattning komma att undervisa vid yrkesskolorna.

Beträffande gymnasie- och fackskoleingenjörerna konstaterar de sakkunniga, att dessa för närvarande kan vinna behörighet till ämneslärartjänst på försöksskolans högstadium samt vid praktisk realskola eller vissa därmed jämförliga skolformer, vilket de sakkunniga anser vara en riktig ordning.

Gymnasieingenjörer och fackskoleingenjörer med förvärvad fackpraktik kommer slutligen enligt de sakkunnigas uppfattning att vara fullt kompetenta att handha undervisningen vid yrkesskolor i såväl yrkesräkning som tekniskt teoretiska ämnen. Detsamma anses bli fallet i vad gäller de tekniska aftonskolorna och liknande läroanstalter.

Departementschefen biträder de sakkunnigas förslag till inträdeskrav, frånsett av dem föreslagen övre åldersgräns, och förordar att förslaget lägges till grund för bestämmelser i ämnet.

Läroverksingenjörerna för nu ifrågakvarande kategorier (civilingenjörer och läroverksingenjörer) bör enligt de sakkunnigas uppfattning omfatta två terminer.

Departementschefen har ingen annan erinran mot förslaget än att han i likhet med flertalet remissmyndigheter anser att läroverksingenjörerna bör begränsas till en termin. Läroverksingenjörerna av ingenjörer, som ej avlagt civilingenjörsexamen, bör enligt departementschefen även i fortsättningen omfatta två terminer.

Såsom i det föregående redovisats anser departementschefen att fortsatta undersökningar bör bedrivas beträffande den lämpligaste formen för upprättande av ett *statligt läroverksinstitut* samt rörande den lämpligaste *lokaliseringen av utbildningsverksamheten*. De *riktlinjer* för den fortsatta planeringen i nu nämnda hänseenden, som enligt departementschefen bör gälla, anges av honom i propositionen nr 90 på i huvudsak följande sätt.

»Vid upprättande av ett lärarinstitut synes utgångspunkten böra vara, antingen att det kan samordnas med något lämpligt yrkesskoleprojekt, vars realiserande är betingat av ett i och för sig behövt utbyggande av en primärkommuns eller landstingskommuns yrkesskolväsen, eller också att institutet om så befinnes ändamålsenligt kan anslutas till en redan befintlig, lämpligt organiserad yrkesskolanläggning av stadigvarande natur, allt själfallet under samtidigt beaktande av de speciella behov institutet har att tillgodose såsom lärarutbildningsanstalt. Institutets övningsskola — vilken liksom institutet bör drivas i statlig regi — bör alltså komma att fylla eller redan motsvara ett faktiskt föreliggande lokalt eller regionalt behov av yrkesutbildning. Givetvis måste samtidigt undersökas, i vad mån det på orten eller i regionen i övrigt befintliga yrkesutbildningsväsendet tillsammans med övningsskolan erbjuder ett tillräckligt underlag för auskultationer och övningsundervisning.

Om man följer nu angivna riktlinjer, bortfaller tanken på utformning av övningsskolan såsom en riksskola i elevrekryteringshänseende, en tanke till vilken jag för egen del inte är benägen att ansluta mig, bland annat med hänsyn till att övningsskolan i fråga om arten av den där meddelade yrkesutbildningen inte avses skola ha s. k. rikskaraktär.

Ett lärarinstitut synes således böra upprättas i nära samarbete med kommunal huvudman enligt ungefärligen sådana grunder, som tillämpats vid exempelvis upprättandet av den andra lärarhögskolan.

Såsom de sakkunniga uttalat, bör lokaliseringen av utbildningsanstalterna ske under hänsynstagande till att en lämplig geografisk fördelning vinnes. Därvid bör särskild uppmärksamhet ägnas åt möjligheterna att stadigvarande förlägga någon del av lärarutbildningen till en ort, som är så belägen, att de norrländska intressena och behoven på detta område verkligen kan anses bli tillgodosedda. Hinder mot en i och för sig önskvärd geografisk fördelning kan emellertid visa sig föreligga. En nödvändig förutsättning för att lärarutbildning av här avsett slag skall kunna bedrivas på en ort är att yrkesutbildningsväsendet har tillräcklig omfattning och är tillräckligt differentierat för att på ett fullt tillfredsställande sätt kunna tjäna som underlag för övningsundervisningen samt att vederbörande kommun är villig att ställa till förfogande erforderligt antal övningsklasser med kvalificerade handledare. Det är nödvändigt att full visshet på den punkten skapas, innan valet av vissa bestämda orter för utbildningsverksamheten träffas.

De sakkunniga har räknat med att ifrågavarande lärarutbildning bör bedrivas på inalles fem orter, varav i mer tillfälliga former på två orter. Vad de sakkunniga i detta hänseende angivit synes lämpligt och bör utgöra en riktpunkt vid den fortsatta undersökning jag nyss nämnt.»

Utskottet vill inledningsvis uttala sin tillfredsställelse över att förslag nu framlagts, som syftar till en upprustning av yrkeslärarutbildningen. Att häva den rådande bristen på kompetenta yrkeslärare synes utskottet viktigt inte minst med hänsyn till den kommande enhetsskolans utbyggnad.

Vad departementschefen i nära anslutning till yrkesutbildningssakkunnigas förslag förordat med avseende på utbildningskapacitetens omfattning samt utbildningens utformning och innehåll har icke givit utskottet anledning till erinran.

Detta utskottets ställningstagande innebär, att utskottet icke ansett sig böra tillstyrka bifall till det i motionerna I: 589 och II: 735 gjorda yrkandet av innebörd, att riksdagen skulle besluta om sådana bestämmelser för intagning i pedagogiska kurser, att den teoretiska grundutbildningen för yrkeslärare komme att motsvara den undervisning som meddelas enbart på enhetsskolans 9 g-linje. Departementschefen har här i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag som inträdeskrav för blivande yrkeslärare föreslagit bland annat avgångsbetyg från enhetsskola — 9 a-, 9 g- och 9 y-betyg — eller, övergångsvis, folkskola samt minst sju års arbete i yrket. Utskottet, som delar motionärernas uppfattning om vikten av att läraraspiranten har de intellektuella förutsättningarna för att tillgodogöra sig lärarutbildning, vill emellertid understryka vad departementschefen framhållit, nämligen att några speciella inträdeskrav för vissa yrkeslärarkategorier icke bör fixeras. De särskilda krav, som kan behöva uppställas för vissa slag av lärartjänster, torde i stället enligt departementschefen — vilket utskottet likaledes önskar understryka — i stället få aktualiseras vid tjänsternas tillsättande och beaktas vid urvalet mellan olika sökande.

Motionärernas andra yrkande i samma motioner, nämligen att elever med ingenjörsexamen från statsunderstödda tekniska skolor (s. k. institutsingenjörer) skulle kunna erhålla tillträde till kurser för utbildning till lärare i tekniska och yrkesteoritiska ämnen, är utskottet icke heller berett att biträda.

Departementschefen har föreslagit att antalet längre utbildningskurser för blivande yrkeslärare skall ökas från för närvarande sju till åtta samt att den teoretiska utbildningen för dessa lärare skall förlängas med tre veckor.

Utskottet tillstyrker bifall till dessa förslag.

Den nuvarande ersättningen i form av dagtraktamenten till yrkeslärare under utbildningstiden skall enligt departementschefens förslag från och med nästa budgetår under den första terminen höjas till 1 020 kronor för månad. Utskottet, som anser en höjning av utbildningsersättningen ur rekryteringssynpunkt mycket välmotiverad, biträder vad departementschefen föreslagit.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har departementschefen icke ansett sig böra nu taga slutlig ställning till de av de sakkunniga väckta

frågorna om upprättande av ett statligt lärarinstitut samt rörande den lämpligaste lokaliseringen av utbildningsverksamheten utan förordat, att fortsatta undersökningar skall bedrivas rörande de på olika orter föreliggande praktiska förutsättningarna för förslagets genomförande.

Utskottet, som icke ansett sig böra motsätta sig det av departementschefen förordade uppskovet med ett ställningstagande till dessa frågor, vill emellertid för egen del framhålla vikten av att de aviserade undersökningarna bedrivs med största möjliga skyndsamhet och att förslag snarast förelägges riksdagen rörande ifrågavarande lärarinstituts och övriga utbildningsanstalters lokalisering. Utskottet önskar i detta sammanhang som sin mening uttala, att lokaliseringen icke alltför mycket bör få bli beroende av de kommunala myndigheternas möjligheter att ställa erforderliga lokalutrymmen till förfogande.

Vad härefter angår departementschefens förslag om inrättande av fyra tjänster för lektorer i pedagogik och psykologi, vilka närmast under överstyrelsen för yrkesutbildning skulle ägna sig åt ledningen och utformningen av utbildningsverksamheten, vill utskottet giva detta förslag sin anslutning. Utskottet vill emellertid även här framhålla angelägenheten av att det av de sakkunniga och av departementschefen biträdda förslaget om inrättande av ytterligare ett antal fasta lärartjänster snarast förverkligas.

Utskottet biträder Kungl. Maj:ts förslag, innebärande bland annat anvisande för nästa budgetår av ett reservationsanslag av 1 873 000 kronor till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen samt ett förslagsanslag av 2 042 000 kronor till Ersättning till deltagare i vissa kurser för lärarutbildning.

Vad departementschefen i propositionen nr 90 i övrigt anfört och föreslagit har icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Under återopande av det sålunda anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen må

a) godkänna de av departementschefen förordade riktlinjerna för utbyggnad och organisation av utbildningen av lärare i yrkesämnen för industri och hantverk samt handel;

b) godkänna de av departementschefen angivna grunderna för den under a) avsedda lärarutbildningens utformning och innehåll;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar och utfärda de övriga föreskrifter, som föranledes av vad som under a) och b) föreslagits;

II. att riksdagen må för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa

a) till *Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen* ett reservationsanslag av 1 873 000 kronor;

b) till *Ersättning till deltagare i vissa kurser för lärarutbildning* ett förslagsanslag av 2 042 000 kronor;

III. att motionerna I: 589 och II: 735 icke må till någon riksdagens åtgärd föränleda.

2:o) **Överstyrelsen för yrkesutbildning: Avlöningar.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln (punkt 246, s. 619—626 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden för den 4 januari 1960), vilket innebär en anslagshöjning med 1 157 600 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1960/61, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för överstyrelsen för yrkesutbildning, som föränledes av vad departementschefen förordat;

b) godkänna följande avlöningsstat för överstyrelsen för yrkesutbildning, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	819 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	11 000
3. Arvoden till experter och tillfällig personal m. m., <i>förslagsvis</i>	1 137 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	1 321 600
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	385 000
6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	43 000
	Summa kronor 3 716 600

c) till *Överstyrelsen för yrkesutbildning: Avlöningar* för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 716 600 kronor.

Stockholm den 13 maj 1960

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Gillström, Einar Persson, Birger Andersson, Axel Johannes Andersson, Thun, Pålsson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Söderberg, Mårtensson, Bertil Petersson, Edström, Sundin, Kaijser och Källqvist; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Petterson i Degerfors, Malmborg, Thapper, Persson i Växjö, Gustafsson i Stockholm, Svensson i Stenkyrka, Nilsson i Göingegården, fröken Karlsson, herrar Andreasson, Arvidson, Gustafsson i Skellefteå, Larsson i Hedenäset och fröken Vinge.